

Okko-Pekka Salmimies, vierailuva vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

GLOBALI SIIRTYMÄ KIERTOTALOUTEEN

KÄRKIPAIKKA EDELLYTTÄÄ SUOMELTA JOHDONMUKAISTA ULKOPOLITIIKKAA

Suomi on kiertotalouden edelläkävijämaa, mutta siltä puuttuu kokonaisvaltainen kiertotalouden ulkopoliittikka. Syksyllä laadittava kiertotalouden strateginen ohjelma tarjoaa mahdollisuuden luoda ulkopoliittinen linja, joka on johdonmukainen sisäpoliittisten tavoitteiden kanssa.

Kiertotalouden ratkaisut ja toimitamallit tarjoavat mahdollisuuksia vastata ilmastonmuutokseen ja materiaalien niukkuuteen liittyviin globaaleihin haasteisiin. Maailman ensimmäinen kiertotalouden tiekartta laadittiin Suomessa vuonna 2016. Samana vuonna kiertotalous tuotiin Suomen aloitteesta ensimmäistä kertaa Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n työohjelmaan. Sitran aloitteesta Suomi järjesti ensimmäisen Maailman kiertotalousfoorumin vuonna 2017, ja seuraavana vuonna Maailman kauppajärjestö WTO käsitteli ensimmäisen kerran kiertotaloutta Suomen aloitteesta.

Suomen aloitteellisuus ja edelläkävijäisyys on noteerattu maailmalla.

Toistaiseksi ulkopoliittinen ulottuvuus on kuitenkin jäänyt Suomen kiertotalouden suunnittelussa ja määrittelyssä taka-alalle. Päähuomio on keskittynyt kotimaisiin tavoitteisiin ja toimiin. Kiertotalouden ulkopoliittikka kaipaakin lisää huomiota, johdonmukaisuutta ja keskeisten toimijoiden toiminnan yhteensovittamista.

Neljän vuoden takaisessa Suomen kiertotalouden tiekartassa lähtökohdaksi määritellään kiertotalouden valjastaminen viennin ja investointien kasvun moottoriksi. Tiekartta asettaa tavoitteeksi tehdä Suomesta kiertotalouden kärkimaan. Viimevuotinen tiekartan päivitys nostaa edelleen ykköstavoitteeksi kiertotalouden

hyödyntämisen viennin ja kasvun vauhdittajana. Viennin edistämisen ja -rahoituksen lisäksi mainitaan maakuvatyö, mutta muut kauppa-, kehitys- ja ulkopoliittikan keinot jäävät edelleen määrittelemättä.

Esimerkkiä on mahdollista hakea Euroopasta. EU:n vihreän kehityksen ohjelmaan eli Green Dealin perustuvan komission kiertotalouden toimintaohjelman mukaan EU voi onnistua tavoitteissaan vain, jos unioni ja sen jäsenmaat panostavat riittävästi globaaliin kiertotaloussiirtymään. Toimintaohjelma vaatii kattavaa ja johdonmukaista EU:n lainsäädännön kehittämistä, jonka tulee olla yhteensopiva unionin ulkosuhteiden kanssa. EU:lta vaaditaan muun muassa 1) globaalin

sääntelyn kehittämistä esimerkiksi WTO:ssa, 2) kiertotalouden osaa-
misen ja hallinnon vahvistamista
kolmansissa maissa, 3) vahvan EU-
Afrikka-kumppanuuden luomista
sekä 4) EU:n vapaakauppasopimus-
ten hyödyntämistä kiertotalouden
edistämisessä.

Ruotsin tuoreen kiertotalous-
strategian tärkein lähtökohta on
edistää kiertotaloussiirtymää EU- ja
globaalitasoilla. Strategiassa vaadi-
taan kiertotalouden vahvempaa
huomioimista erityisesti kauppapolitiikassa, esimerkiksi WTO:n ja OECD:n toiminnassa sekä EU:n kauppasopimusneuvotteluissa. Kansainväliseen toimintaympäristöön vaikuttaminen ja kilpailukykyyn vahvistaminen ovat strategian läpileikkaavia toimintaperiaatteita. Sekä Ruotsin että komission papereissa kiertotalouteen siirtyminen kytketään johdonmukaisesti YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma asettaa kiertotalouden keskiöön, kun Suomi pyrkii maailman ensimmäiseksi hiilineutraaliksi yhteiskunnaksi vuoteen 2035 mennessä. Kunnianhimoinen tavoite toimia kiertotalouden esimerkkinä muille maille on linjassa hallitusohjelman ulkopoliittikan otsikon kanssa: Suomi kokoaan suurempi maailmalla.

Hallitusohjelma asettaa ytimekkään tavoitteen kiertotalousulkopolitiikalle: vahvistetaan Suomen profilia kiertotalouden edelläkävijänä myös kansainvälisillä foorumeilla.

Hallitusohjelman toimeenpano edellyttää kuitenkin kiertotalousulkopolitiikan tarkempaa määrittelyä sekä selkeiden tavoitteiden ja toiminnan painopisteiden asettamista.

Valmisteilla olevassa kiertotalouden strategisessa ohjelmassa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti kauppapoliittiseen vaikuttamistyöhön ja kansainvälisten standardien kehittämiseen. Suomen pitäisi pyrkiä vaikuttamaan aktiivisesti EU:n alueellisiin ja kahdenvälisiin kauppasopimuksiin, WTO:n sääntöihin sekä kansainvälisten standardien muotoutumiseen EU:n, kansainvälisen standardisointijärjestö ISO:n ja OECD:n toiminnassa. Lisäksi tulisi kehittää kansainvälisesti soveltuvia yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyömalleja, jotka ottavat huomioon kohdemaiden tarpeet ja erityisolosuhteet. Kahdenvälisiä tutkimus-, kehitys- ja koulutusyhteistyötä olisi suunnattava valittuihin maihin myös kehityspoliittikan keinovalikoimaa ja määrärahoja hyödyntäen. Suomen tulisi lisäksi tukea teknologiansiirtoa kehittyville markkinoille ja kehitysmaihin, kohdentaa ilmasto- rahoitusta kiertotaloussiirtymään

ja panostaa maakuva- ja korkean tason vaikuttamistyön suunnitelmallisuuteen ja johdonmukaisuuteen.

Hallitusohjelmaan kirjattu Afrikka-strategia tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden vahvistaa käytännön tason johdonmukaisuutta kiertotaloutta koskevan kauppaja kehityspoliittikan välillä sekä konkretisoida kiertotalouden ulko- ja turvallisuuspoliittista ulottuvuutta.

Kiertotalouden edistäminen Suomessa ja maailmalla on korostetusti poikkihallinnollista toimintaa. Kaikki edellä listatut toimet liittyvät Suomen ulkosuhteisiin, vaikka niihin liittyvä toimivalta jakaantuu usean ministeriön välillä. Jos esimerkiksi Afrikka-strategiaan sisällytetään vahva kiertotaloutta koskeva painotus, toimeenpanon tueksi tulee luoda toimintamalli, joka mahdollistaa poikkihallinnollisen ohjauksen ja yhteensovittamisen.

Kokonaisvaltainen ja johdonmukainen kiertotalousulkopolitiikka vahvistaisi Suomen panosta kansainvälisessä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Se lisäisi mahdollisuuksia vaikuttaa kansainvälisten kiertotalouteen liittyvien markkinoiden kehittämiseen siten, että kysyntä kohdistuisi erityisesti suomalaisiin ja eurooppalaisiin ratkaisuihin, innovaatioihin, toimintamalleihin ja tuotteisiin. /